

Дослідно-виробнича база НАН УКРАЇНИ (1986–2004 рр.): хроніка здобутків і втрат

На основі аналізу статистичних даних розглянуто ретроспективу і сучасний стан дослідно-виробничої бази НАН України. Тренди її еволюції, побудовані в роботі, дозволяють більш об'єктивно оцінити інноваційний потенціал Академії наук та виробити ідеологію входження її в інноваційну економіку.

У різних сценаріях інноваційного розвитку економіки України значне місце, як правило, приділяється Національній академії наук України, головною функцією якої є проведення фундаментальних досліджень. Це в цілому зрозуміло, оскільки ще не зовсім стерся з пам'яті значний інноваційний потенціал академічної науки 1970–1980-х років, коли саме Академія наук стала полігоном різних організаційних інновацій на шляху прискорення науково-технічного розвитку. Академія наук України в ті роки була міжгалузєвою силою, що сприяла інноваційному розвитку економіки. Багато академічних інститутів тоді мали необхідну дослідно-виробничу базу для того, щоб доводити свої розробки до високого ступеня готовності, вміли працювати з виробничниками, знали реальні потреби промисловості [1]. Той факт, що в останнє десятиліття постраждала якраз дослідно-виробнича база Академії і всієї української науки, закономірний, бо вона практично всі засоби для свого існування отримувала, виконуючи замовлення промисловості, а це джерело було перекрите внаслідок кризи в економіці. У результаті інститути були відкинуті назад, і ступінь їх готовності до роботи в ринкових умовах зменшився.

Є сенс більш докладно простежити долю дослідно-виробничої бази НАН України, насамперед у драматичні роки кризи наукової системи.

Дослідно-виробнича база Академії наук України створювалася наприкінці 1970-х – на початку 80-х років минулого століття як відповідь на заклики інтенсифікувати науково-технічний розвиток і перебороти горезвісну проблему «впровадження», характерну для радянської економіки. Науковці й організатори науки неодноразово вказували, що найбільш слабкою ланкою в системі «фундаментальні дослідження – прикладні дослідження – науково-технічні розробки – створення дослідних зразків – виробниче освоєння» є етап «науково-технічних розробок», на які в країні витрачалася 30–40% всіх асигнувань на науку, але й це не дозволяло достатньою мірою використовувати досягнення фундаментальних і прикладних наук. У ситуації того часу впроваджувалося всього 30% закінчених наукових досліджень і зроблених винаходів. Академія наук України мала значний запас нововведень, які не були затребувані галузями народного господарства, а ті з них, що знайшли застосування в промисловості, використовувалися в дуже обмежених масштабах: 80% нових розробок впроваджувалися тільки на одному підприємстві, менш 20% – на 3–4 підприємствах і тільки 0,6% – на п'ятьох і більше. Тому Академія наук обрала шлях посилення дослідно-експериментальних баз академічних інститутів, зміцнення конструк-

торських і технологічних служб в науково-виробничих об'єднаннях, з якими вона співробітничала.

В Академії наук України досить діючою формою об'єднання фундаментальних досліджень з дослідно-конструкторськими роботами і виробництвом стало створення науково-технічних комплексів на базі провідних інститутів. Кожний з даних комплексів включав інститут, конструкторське бюро і дослідно-виробничу базу – аж до дослідних заводів і заводів серійного виробництва. Провідну роль у комплексі грали наукові дослідження, а тематичний план інституту задавав спрямованість конструкторсько-технологічним і експериментально-виробничим роботам.

Такий підхід різко розширив комплексний характер розв'язання науково-технічних завдань і сприяв подоланню бар'єрів на шляху реалізації науково-технічних нововведень, скоротив терміни їх впровадження. Так, в Інституті електрозварювання ім. Є.О. Патона тривалість робіт над темою прикладного характеру склала 1–3 років, а з урахуванням фундаментальних досліджень – 4–5 років.

У науково-технічних комплексах АН України чисельність конструкторів і технологів значно перевищувала кількість учених, зайнятих фундаментальними і прикладними дослідженнями. Комплекси сприяли забезпеченню безперервності переходу від виникнення наукової ідеї до виготовлення дослідного зразка, створювали умови для істотного підвищення рівня фундаментальних досліджень і високої технічної оснащеності експерименту.

Академічні інститути активно включилися в роботу міжгалузевих науково-технічних комплексів, з розвитком яких тоді пов'язували надії радикального перетворення технічного базису виробництва. Крім двох інститутів, що стали базовими науковими організаціями в міжгалузевих комплексах, – «Інститут електрозва-

рювання ім. Є.О. Патона» і «Порошкова металургія», – ряд інститутів Академії наук входили до складу ще семи міжгалузевих комплексів: «Каталізатор», «Біоген», «Мембрани», «Антикор», «Надійність машин», «Механообр», «Термосинтез».

Інститути Академії наук у ті роки могли запропонувати для реалізації високотехнологічні технології: розроблені та впроваджені технології виробництва труб великого діаметра і їх монтажного зварювання при прокладці магістральних газопроводів, нові електрошлакові технології, технології нанесення покриттів різного призначення на метали і матеріали, технології одержання і застосування вискоелективних інгібіторів корозії, клейових композицій «Спрут», гемосорбентів і ін.

В АН України на базі деяких її інститутів були організовані, крім міжгалузевих, науково-технічні комплекси (наприклад НТК «Інститут кібернетики ім. В.М. Глушкова», «Інститут надтвердих матеріалів», «Фізико-технічний інститут низьких температур» та ін.), що характеризувалися високим динамізмом і багатогалузевою орієнтацією науково-технічних цілей, головним чином зосереджених на принципово нових технологіях.

Досвід роботи науково-технічних комплексів показав, що у випадках впровадження принципово нових технологій необхідні спеціальні заходи для підготовки виробництва до освоєння нововведень. Для вирішення цієї нової проблеми в академічних науково-технічних комплексах були створені нові спеціальні підрозділи – «інженерні центри». Кожний з них нараховував від 50 до 250 чоловік – відомих учених і кваліфікованих інженерів, мав у своєму розпорядженні необхідні потужності дослідницької, конструкторсько-технологічної і дослідно-виробничої бази. Чітко ви-

значився профіль спеціалізації кожного центру. Так, у науково-технічному комплексі «Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона» діяли інженерні центри зварювання тиском, електронно-променевої технології, роботизації виробництва зварних конструкцій, електрошлакової технології, захисних ущільнюючих покриттів, металообробки вибухом; у НТК «Інститут кібернетики ім. В.М. Глушкова» – інженерний центр мікроелектроніки, у НТК «Інститут надтвердих матеріалів ім. В. М. Бакуля» – інженерний центр з розробки устаткування високих тисків і температур для одержання нових матеріалів.

Інженерні центри працювали на основах госпрозрахунку з виробничими об'єднаннями і підприємствами. Загальною їх рисою були постачання і впровадження у замовника цілісних технологічних систем, до складу яких входили: «розвинуті до рівня технологічного застосування наукові знання, як зафіксовані в техніко-технологічній і виробничій документації, так і освоєні користувачем у процесі спеціально проведеного центром навчання; дослідно-промислові зраз-

ки, а в разі потреби і дослідні партії виробів, устаткування і спеціального оснащення, необхідні для реалізації нових технологічних процесів; інженерна і консультативна допомога в підготовці (а в випадку необхідності і перепроєктуванні) виробництва, що переходило на нову технологію, а також інженерне обслуговування в ході освоєння і використання науково-технічних нововведень» [2, с. 293].

У 1980-ті роки в Академії наук отримала розвиток і така форма підрозділів, як опорні пункти – виробничо-наукові формування, що створювалися на місцях для впровадження розробок наукових установ на конкретних підприємствах. Наявність у регіоні опорного пункту була важливим фактором забезпечення на базі освоєної ним прогресивної технології потреб організацій і підприємств різних відомств регіону в освоєнні прогресивних технологій.

Процес створення нових дослідно-виробничих установ Академії наук продовжувався аж до 1990 р. Можна навести наступні дані про динаміку таких академічних організацій за роками:

- 1986 – *Створено* СКТБ Інституту прикладних проблем механіки та математики; Чигиринський дослідно-експериментальний завод Інституту хімії поверхні; ДКТБ Інституту хімії поверхні; ДВ Інституту проблем моделювання в енергетиці (м. Житомир).
Реорганізовано ДВ по металообробці вибухом Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона в СКТБ.
ДВ Інституту ботаніки ім.М.Г.Холодного *перепідпорядковано* відділенню проблем пестворення та використання електроенергії Інституту електродинаміки.
- 1987 – Експериментальне виробництво Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона *переведено* з галузі «Промисловість» в галузь «Наука і наукове обслуговування».
- 1988 – *Створено* СКТБ з ЕВ Інституту проблем енергозбереження; ДВ Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії.
Переведені з галузі «Промисловість» в галузь «Наука і наукове обслуговування»: ДВ Інституту проблем онкології ім.Р.Є.Кавецького; ДКВ Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця; Валківське та Харківське ДВ СКТБ з кріогенної техніки Фізико-технічного інституту низьких температур.
- 1989 – *Створено* СКТБ з ДВ Інституту загальної та неорганічної хімії; Макіївське ОКТБ Інституту проблем матеріалознавства ім.І.М.Францевича.
Переведено з галузі «Промисловість» в галузь «Наука і наукове обслуговування»: ДЗ зварювального устаткування Інституту електрозварювання ім.Є.О.Патона (ЕЗ); ДЗ спеелектрометалургії ІЕЗ ім.Є.О.Патона; ДЗ Фізико-механічного інституту ім. І. В. Карпенка; ДЗ

- Інституту надтвердих матеріалів; Сиваський ДЕЗ Інституту хімії поверхні; ДВ Інституту органічної хімії; ДВ Інституту загальної та неорганічної хімії; ДВ Донецького фізико-технічного інституту; ДВ Фізико-механічного інституту ім.Г.В.Карпенка; ДВ СКТБ Фізико-механічного інституту ім.Г.В.Карпенка; ДВ Інституту хімії високомолекулярних сполук; ДВ Інституту проблем лиття; Півський експериментально-механічний завод тепломасообмінних апаратів Інституту технічної теплофізики.
- 1990 – ДЗ Фізико-механічного інституту ім.Г.В.Карпенка *переведено* на орендну форму господарювання.
- 1992 – *Створено* Дніпродзержинський завод електричних виконавчих механізмів; ДЗ «Спектр» та НВО «Марієкопром» Інституту нових фізичних та прикладних проблем; ЕВ майстерні Інституту чорної металургії; ДЗ Інституту проблем матеріалознавства ім.І.М.Францевича.
Припинили діяльність СКТБ Інституту проблем лиття; СКТБ Інституту хімії поверхні; ДКТБ Інституту хімії поверхні; ДЗ НТК Інституту монокристалів; ДВ Інституту геології, геохімії горючих копалин; ДВ СКТБ Фізико-механічного інституту ім.Г.В.Карпенка; ДВ Інституту геохімії і фізики мінералів; ДВ Фізико-механічного інституту ім.Г.В.Карпенка; ДВ СКТБ тепломасообмінного устаткування Інституту технічної теплофізики; ДВ Інституту технічної теплофізики; ДВ Інституту загальної та неорганічної хімії; ЕВ Радіоастрономічного інституту; Обчислювальний центр Ради по вивченню продуктивних сил України.
- 1993 – *Припинили діяльність* ДВ Інституту проблем лиття; СКТБ з ЕВ Інституту проблем енергозбереження.
Вийшов зі складу ДВБ НАН України ДЗ «Спектр» Інституту нових фізичних та прикладних проблем.
- 1994 – *Припинили діяльність* ДКТБ Інституту металофізики; СКТБ засобів моделювання в енергетиці з ДВ Інституту проблем моделювання в енергетиці; ДВ Інституту фізичної хімії ім.Л.В.Писаржевського; 3 сейсмологічні станції; ДЗ електричних виконавчих механізмів Інституту нових фізичних та прикладних проблем.
- 1995 – *Припинили діяльність* ДЗ Фізико-хімічного інституту ім. О.В. Богатського; ДВ Інституту проблем моделювання в енергетиці; ОКТБ з ДВ та СКТБ інформаційних систем Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича.
- 1996 – *Увійшли до складу ДВБ НАН України:* Експериментальна база дослідних тварин-розплідник; Науково-технічний центр «Вега» Інституту імпульсних процесів і технологій; Науково-виробничий центр «Титан» Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона.
- 1997 – *Припинило діяльність* ДП Інституту геологічних наук.
Підпорядковано Управлінню справами НАН України ЕБ дослідних тварин-розплідник Інституту біохімії ім.О.В.Палладіна.
- 1998 – *Створено* Державне хіміко-фармацевтичне підприємство «ІнтерХІМ-1» при Фізико-хімічному інституті ім.О.В. Богатського.
Припинило діяльність ДДКП Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця.
- 2000 – *Створено* підприємства «Радма», «Колоран», «Катек» Інституту фізичної хімії ім.Л.В.Писаржевського; Науково-виробничий центр «ЕКОСІ-Гідрофізика» Морського гідрофізичного інституту; Інженерний центр «ТЕХНО-РЕСУРС» Фізико-механічного інституту ім.Г.В.Карпенка; Науково-телекомунікаційний центр «Українська академічна і дослідницька мережа» Інституту фізики конденсованих систем.
- 2002 – *Ліквідовано* ДВ Інституту біології південих морів ім.О.О.Ковалевського.
Реорганізовано у структурний підрозділ інституту СКТБ Інституту хімії поверхні
- 2003 – *Реорганізовані* в структурні підрозділи інститутів: СКТБ з ДВ Інституту радіофізики і електроніки ім.О.Я.Усикова; ДВ Донецького фізико-технічного інституту ім.О.О.Галкіна.
Ліквідовані: Державне НВП з підводних досліджень і технологій Морського гідрофізичного інституту; Макіївське ОКТБ з ДВ та ДЗ Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича.

Тут ДВБ – дослідно-виробнича база; ДВ – дослідне виробництво; ДЕЗ – дослідно-експериментальний завод; ДЗ – дослідний завод; ДКТБ –

**Статистичні дані щодо дослідно-виробничої бази наукових установ
НАН України (1986–2003 рр.)**

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
А	82	83	85	87	91	91	77	75	69	69	59	57	57	57	61	60	58	50
У тому числі:																		
Б	11	11	11	11	11	13	14	14	13	12	13	13	14	14	14	13	13	11
В	29	30	31	31	32	30	20	18	18	16	15	15	15	14	17	16	15	13
Г	35	35	36	38	38	39	30	30	27	26	25	24	23	23	21	21	20	17
Д	0	0	0	0	0	0	4	4	5	8	0	0	0	0	0	0	0	0
Е	0	0	0	0	3	2	4	4	4	5	4	3	3	4	7	8	8	7
Є	5	5	5	5	5	5	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Ж	2	2	2	2	2	2	3	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Умовні позначення: А – всього госпзрахункових організацій ДВБ НАНУ; Б – дослідних заводів; В – дослідних і експериментальних виробництв; Г – конструкторсько-технологічних організацій; Д – науково-учбових і науково-виробничих центрів; Е – інженерних центрів; Є – обчислювальних центрів; Ж – сейсмологічних партій.

дослідно-конструкторське технологічне бюро; ДП – дослідне підприємство; ЕБ – експериментальна база; ЕВ – експериментальне виробництво; ЕЗ – експериментальний завод; КТБ – конструкторсько-технологічне бюро; НВО – науково-виробниче об'єднання; НВП – науково-виробниче підприємство; НТК – науково-технічний комплекс; СКТБ – спеціальне конструкторсько-технологічне бюро.

Одночасно з процесами ліквідації і створення підрозділів дослідно-ви-

робничої бази Академії наук частина цих підрозділів змінила свій статус. Так, у 1992 р. Обчислювальний центр Інституту прикладних проблем математики і механіки було перетворено на Науково-учбовий центр математичного моделювання цього інституту; СКТБ Інституту прикладних проблем математики і механіки – на Науково-дослідний центр аерокосмічної інформації і екологічного моніторингу при Інституті кібернетики ім. В.М. Глушкова; Обчислювальний центр колективного ко-

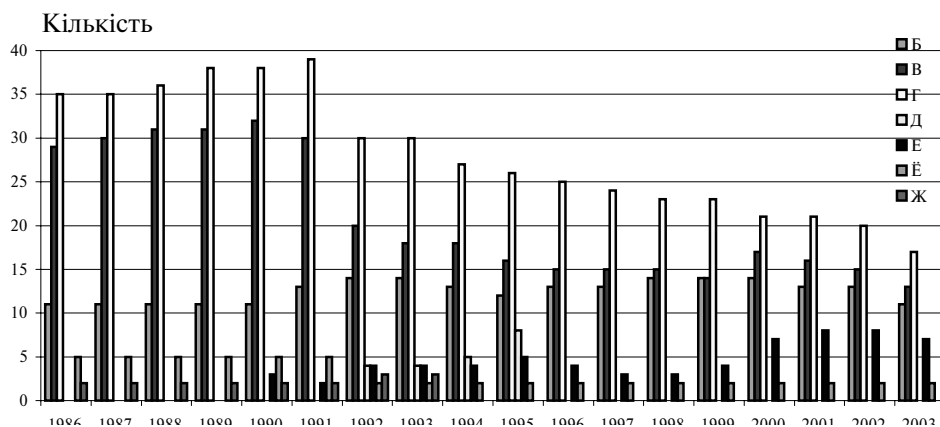

Рис. 1. Динаміка мережі дослідно-виробничої бази наукових установ НАНУ, 1986–2003 рр. (позначення, як у табл. 1)

Таблиця 2

Загальна чисельність працівників ДВБ наукових установ НАН України (1986–2003 рр.)

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Відділення																		
Математики	4606	4797	576	532	458	289	49	34	29	23	19	14	20	16	10	9	3	2
Механіки	2856	2759	2767	2468	2290	1768	1095	820	576	453	433	400	400	308	157	165	170	160
Інформатики	0	0	4168	3961	3785	3095	147	173	163	150								
Фізика і астрономія	6882	6975	6785	6368	5957	5540	3118	2644	2245	1990	1795	1688	1646	1448	1275	1096	778	451
Наука про Землю	1512	1463	1388	1271	1081	876	429	354	302	271	175	362	297	244	238	243	145	114
Фізико-технічних проблем матеріалознавства	15918	15570	15078	14140	13367	11342	11067	8328	6047	4977	4014	3366	3195	2958	2840	2769	2614	1992
Фізико-технічних проблем енергетики	3381	3408	3316	3065	2891	2081	776	625	507	287	241	206	181	136	127	121	112	118
Хімія	2791	2872	2984	3256	3238	2572	1570	1437	1115	936	966	948	874	750	814	682	580	537
Біологія, фізіологія і теор. медицини	562	557	520	512	326	280	204	191	169	211	161	149	89	72	61	56	52	46
Проблем медицини	0	0	0	0	156	142	130	126	100									
Загальної біології	411	426	475	362	314	237						6	8	6	0	0		
Економіки	491	453	439	422	366	261	93	63	58	42	34	39	40	42	44	42	43	44
Разом по ДВБ НАН України	39410	39280	38496	36357	34229	28483	18678	14795	11311	9340	7838	7178	6750	5980	5566	5183	4497	3464

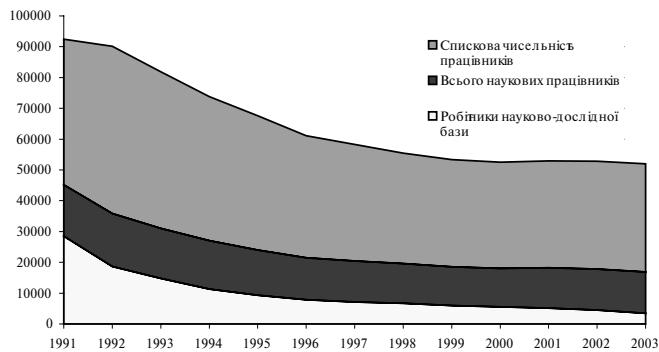

Рис. 2. Відносні зміни чисельності працюючих в НАН України наукових працівників і робітників ДВБ

ристування «Орбіта» Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова – на Науково-виробничий центр «Орбіта» цього інституту; СКТБ математичних машин і систем Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова – на Інститут математичних машин і систем; СКТБ програмного забезпечення Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова – на Інститут програмного забезпечення. У 1997 р. СКТБ по металообробці вибухом Інституту електрозварювання ім. Є.О.Патона реорганізовано в Науково-інженерний центр «Матеріалообробка вибухом» інституту; НВО «Марієкопром» Морського гідрофізичного інституту – в Державне НВП з водних досліджень і технологій (ДНВП «Морські технології») цього інституту. У 1998 р. СКТБ Донецького фізико-технічного інституту ім. О. О. Галкіна реорганізовано в Науково-технологічний центр «Реактивелектрон» інституту; Валківське дослідне виробництво СКТБ з криогенної техніки Фізико-технічного інституту низьких температур ім. Б.І. Веркіна – у ДЗ цього інституту.

У 1986–1990 рр. дослідно-виробнича база Академії наук збільшилась на 19 організацій [3, с. 30]. Але з 1992 р. пішов процес ліквідації під-

розділів дослідно-виробничої бази НАН України. Лише з кінця 1990-х років у зв'язку з відносним поліпшенням економічного стану науки знову почали формуватися підрозділи дослідно-виробничої бази, спостерігалось деяке поживлення з виконанням госп-

договорних робіт, але масштаби цих зрушень не йшли ні в яке порівняння з тим, що відбувалося в цій сфері у 1980-ті роки.

Динаміка змін в мережі дослідно-виробничої бази Академії наук України відображена в табл. 1 і на рис. 1.

Разом зі скороченням кількості установ ДВБ скорочувався і кількісний склад працюючих в них (табл. 2, рис. 2).

Наведені дані все ж таки не досить адекватно характеризують кризу дослідно-виробничої бази НАН України. Їх слід розглядати кризь призму обсягу госпдоговірних робіт в Академії наук, які в значній мірі є показниками активності установ ДВБ. За останні півтора десятка років обсяги госпдоговірних робіт принципово скоротилися, і хоча з

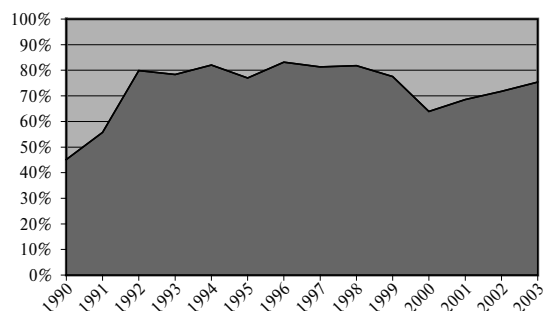

Рис. 3. Обсяги витрат НАН України за рахунок асигнувань з держбюджету і за госпдоговорами
 ■ – за рахунок надходжень за госпдоговорами
 ■ – за рахунок асигнувань з бюджету

Таблиця 3

Пропорції між держбюджетним фінансуванням і коштами від госпдоговорів у фінансуванні НАН України (1990–2003 рр.)

Обсяг витрат	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
	538 млн. грн.	759 млн. грн.	13019 млн. грн.	222707 млн. грн.	2033664 млн. грн.	9030079 млн. грн.	165411 тис. грн.	157021 тис. грн.
за рахунок асигнувань з бюджету, %	45,2	55,7	79,9	78,3	82,0	77,0	83,1	81,3
за рахунок надходжень за госпдоговорами, %	54,8	44,3	20,1	21,7	18,0	23,0	16,9	18,7

Обсяг витрат	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	168409 тис. грн.	156375 тис. грн.	274854 тис. грн.	365219 тис. грн.	415010 тис. грн.	530288 тис. грн.
за рахунок асигнувань з бюджету, %	81,8	77,6	63,9	68,6	71,8	75,4
за рахунок надходжень за госпдоговорами, %	18,2	22,4	36,1	31,4	28,2	24,6

1999 р. ці обсяги не лінійно, але зростають, їх не можна порівняти з часткою фінансування, яку Академія наук отримувала від госпдоговорів наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років (табл. 3, рис. 3).

Серед установ дослідно-виробничої бази досить значну частку складали і складають організації, пов'язані зі сферою соціально-культурного, господарського, побутового обслуговування, з наданням послуг наукового характеру (таких установ більше 40, кількість працюючих на них понад 1500). Ці установи значною мірою збереглися. Але не вони визначають функціональну спрямованість ДВБ. Дослідно-виробнича база Академії наук створювалась для впровадження в народне господарство академічних наукових інновацій. Стан її в умовах кризи наукової системи і після неї не дозволяє зробити висновок про її ефективність як засоба інноваційних перетворень в економіці України. Протягом останніх років спостерігається

певне поліпшення господарської діяльності госпрозрахункових підприємств і організацій ДВБ наукових станів НАН України: зросла кількість прибуткових підприємств і організацій, зменшились в середньому показники заборгованості по заробітній платі, дещо зріс загальний обсяг робіт, виконаних підприємствами, деякі підприємства ДВБ частково оновили основні виробничі фонди, зменшивши середнє значення зносу основних засобів. Разом з тим аналіз показників фінансово-господарської діяльності та динаміки обсягів виконаних робіт свідчить, що протягом багатьох років стабільні показники роботи та позитивний баланс властиві для незначної кількості підприємств. Більшість підприємств мають нестабільні показники діяльності, збитки та значні обсяги кредиторської заборгованості [4, с. 39]. Фактично установи ДВБ не виконують ще одну важливу функцію – забезпечення потреб науково-дослідних інститутів НАН України в лабораторно-

експериментальній базі досліджень, яка безнадійно застаріла, що є важливою ознакою кризи вітчизняної фундаментальної науки.

Все це означає, що питання суттєвого поліпшення діяльності підприємств та організацій ДВБ залишається нагальним. Для його вирішення необхідно детально проаналізувати всі аспекти їх роботи, скласти перелік перспективних підприємств, зорієнтованих на випуск наукоємної продукції та виконання замовлень науково-дослідних інститутів НАН України, розробити та впровадити заходи координаційного, правового, інформаційного та організаційного забезпечення.

Поки що надії на ефективну участь Академії наук в інноваційному перетворенні національної економіки, в тому числі за допомогою дослідно-виробничої бази інститутів НАН України, не мають під собою реальних підстав. Вочевидь, результати інноваційного розвитку економіки залежать від державної інноваційної політики, яка досі не була послідовною, рівня розвитку національної інноваційної системи, реального стану соціально-економічного середовища, що визначає інвестиційний клімат в країні [5].

Інноваційні можливості інститутів НАН України істотно скоротилися за роки реформ і продовжують скорочуватися. Досвід комерціалізації наукових результатів у більшості з них поки обмежений, комерціалізація в основному проходить у „тіньових”, неконтрольованих формах, що пов'язано з труднощами і безперспективністю її легалізації [6]. Нові механізми інноваційної активності академічних інститутів ще необхідно створювати, особливо розвиваючи мотивації, стимулювання попиту на інновації, потрібно формувати ринок науково-технічних досягнень, щоб споживачі могли вільно купувати і реалізовувати інноваційні проекти, а вчені одержувати за них їх дійсну вартість і тим самим мати реальне джерело фінансового забезпечення. Підняти рівень інноваційності академічної науки так, щоб вона зайняла центральне місце в інноваційних перетвореннях економіки, можна лише за умови реалізації енергійної програми інноваційних реформ.

Автор вдячний Людмилі Олександрівні Боярській за збір первинного статистичного матеріалу для цієї роботи.

1. Попович А. С. Формирование структуры потенциала академической науки Украины // Наука и науковедение. – 2002. – № 1. – С. 36–46.
2. Организация управления в Академии наук Украинской ССР: опыт и проблемы (1961–1986 гг.) / Г.М.Добров, Б.С.Стогний, В.Е.Тонкаль и др. – К.: Наук. думка, 1988. – 356 с.
3. Звіт про діяльність АН УРСР у 1990 р.– К., 1991. – Ч. 2. – 136 с.
4. Звіт про діяльність Національної академії наук України у 2004 році. – К., 2005. – Ч. 2. – 174 с.
5. Головатюк В.М., Соловьев В.П. Проблемно-ориентированная оценка инвестиционного климата в условиях инновационного развития экономики // Проблемы и перспективы инновационного развития экономики: Материалы Десятой международной практической конференции по инновационной деятельности. – Киев; Симферополь; Алушта, 2005. – С. 3–11.
6. Малицкий Б., Оноприенко В. Проблемы академической науки глазами ученых. – Киев, 2003. – 40 с.

Одержано 23.09.2005

М.В. Оноприенко

Опытно-производственная база НАН Украины (1986–2004 гг.): хроника достижений и потерь

На основе анализа статистических данных рассмотрены ретроспектива и современное состояние опытно-производственной базы НАН Украины. Построенные тренды ее эволюции позволяют более объективно оценить инновационный потенциал Академии наук и выработать идеологию вхождения ее в инновационную экономику.